

OREINA

D. PEILLEN.

Europako oihan ta basoetako eize andiena dugu; horregatik **Cervus elaphus** deritzaio latíñez. Handitasun hori haren kaltetan bada, edertasunak ordea basa piztien errege egi-ten du. Betidanik, gizonak oreinari bertute nabarmenak egoitzi dizkio. Haren eriotzak ere, lauzaroan, zerbait unkigarri izan du, oreinak negar egiten omen baitzuen, hiltzean. Egitan piztiak begi zokoan glandula lodi bat dauka, hurrundik ikusi leikena, negartokia deritzaiona ta ixurki usaindun bat dariona.

Beste zer batek ere gizona mi-retsia utzi du, alegia oreinak bio-tzean ezur bat daukala. Haren bi-otz barreneko gogorreri horrek eri-tasun gehienak sendotzen ahal zi-tuen. Eizeären adarrak ere errha-tsetan gaixo asko sendotzeko ahal-mena ta indarra zeuzkan; Asian Rhinozeros-aren sudur gaiñeko ada-rrak ber zerbitzua du. Horrek ez du esan nahi bi eizeen bakantzea, bakarrik hortik dathorrela, bainan kausa bat da.

Oreinaren larruak ere aintzinean

erabilpide ugari zeuzkan. Hirotu ta usteldu ezina zen, da Aitonon Se-meen gorpuak larru horrez estal-tzen ziren edo holako batean erorz-ten.

Basa pizti horrek gizonekin dauz-katzen lotkharri arruntekin buru-ratzeko aipa dezagun gaurko egune-tan oreinak daukan arrakasta; pin-tura merketan haren itxura itsus-tua, urari begira, erakusten da. Gi-zartearen beste buruan zaldilari aberatsek, horak lagun oraino go-torki eizekatzen dakite; uko denean oreinari, zezen bati bezala ohorezko herio bat lama zorrotz batekin ema-naz.

Oreinak ordea literaturan ta my-thologian leku bereziago bat dau-ka; europar mythu zahar bat da. Noizean pizti sakratua (donsua) da, bestean madarikatua, deabruak hartua (dongea). Sha Nameh, Per-siako Erregeen liburuan, George Vernadsky-ren arauera, irakurri lei-ke: Akwan deabrua, orein izuga-rrri, urrhe koloreko baten itxuran agertu zela, Rustam airez eroaiteko,

itsaso ertzean urean pulunpatzeko. Indiko Buddhatiarren iphuinetan orein handi bat odeiez dabil mendiko arrolla ta osinen gaindi, urrhezko argi bat gorputzetik distiratu. Bi herrialdekin hartu emanak eduki dituen Saka-Samarta jendetar-tean, oreina hain zen sakratua ha-ren hiltzea debekatua baitzen.

Gure herrietan, antzifian, oreinak arima on edo gaizto baten egoitza zirelako sinhistek izan dira. Kelten pagantasunean **Cernunnos** jainkoak piztien jainkoa dela erakusteko bu-ruan orien adar dauzka: hala ikus-ten da Gindestrup Dinamarkan, Frantzia Lutetia-ko nautes-en alta-rean, Reims-en, harri-iruditan egi-na.

Orain eguzkiari buruz bidea har-tuz, Diana-Artemis-aren harri-iru-dia gogoratzen zaigu: esku bataz orein-eme bat hatzemaiten, besteaz gezi bat bere zorrotik atheratzen duela. Eta nork ez du orhoit **Pot-nia theron** basa piztien anderea de-la Greziako Artemisa gurdia urrhe adardun orein-emek erabiltzen dio-tena? Badin Samarta, iranitar jen-dearen sinhestean Sabazioz eize-jainkoaren gurdia oreinek, erama-ten dute.

Mythua, kristotasunaren ta fol-klorearen bidez, gureganaino heldu da, Jon Done Julian-en bizitzan, eizlari errabiatuak goizean hasirik, pizti illedun ta lumadunez sarraski izugarria egin du. Illuntzean Julian zaldunari Orein Beltz handi bat bere kentearekin oihan baten er-

tzean azaltzen zaio. Ehezlarriak urri-xa ta humea erhaiten ditu, bainan orotsa ez da erortzen. Orots Beltz handiak zutik darraikio, nahiz begien artean gezi bat landaturik dau-kan. Piztia gezitariari zuzentzen da, maradikatzen du ta sarraskiaren ordaritan saindugeiari aitamak hil-go dituela hitzemaiten dio ta hil-tzen da. Julian zaldunak geroz-tik, maiz arrama oreinaren orrua entzungo du erotzeraino,, hitzeman itsuskeria asarraldi batean betetze-ko.

Frantses literaturan Flaubert-ek iphuin hau era berritu du ta Euskal Errian antze hortakoak, Jon Done Mikele, Goñiko zalduna ta bes-teen gatik khondatzen dira.

Sant'Huberto-ren bizitzan, oreina pagan zaharrekin bezala jainko-aren mezularia da. Eizlaria pekatu bidetik baztertzeko, adar artean ku-rutze bat daukala, agertzen zaio. Grezian, Agamemnon bere alhaba Iphigenia hiltzera dohalarik, erhain-keta sakratuan ordezkari Artemis-ek orein eme bat bidaltzen dio. Iphigenia altarera eramaten ta orei-na zeruan agertzen Pompei-ko orma pintura batean ikusi liteke.

Alhaba erhainketa horrek kris-tauak harritzen baditu, mythologia hurbilago batean orhoitu ditezela, Abrahan bere semearekin berdin egiter zela, ta egiteko zorian Jain-koak axuri bat ordezkari igorri zio-la. Lamaren pean dagoen eize-ordea ez da berdina, semiten axuria euro-parren oreinaren ondoan.

Oreina jendeen lekuan jartzen den moduan, jendea **oreintzen** da; hortakotz Sako-Samarten artean diote: Sozryko bein, orein zuri baten ondotik abiatu zela eta piztia printzesa ille luze ta urrhezko hegodun bat, bihurtu zitzaioa. Agunda delako printzesa, Atsamazekin ezkondu zenean, ezteietara zazpi oreinek tiratu gurdian ethorri zen. Xubero-errian, Euskal Errian, oraino bizi diren jende batzuek diote gizon bat erbi bihurtzen edo zakur bat jende itxuraldatzen ikusi dutela.

Biblian ordea, oreinak bere lekua dauka; Salomen-en maita eresian poesi irudi bat da:

Iges egik nire maite,
Basauntz eta orein-ume
Iduriko izan hadi.

Juan de la Cruz-ek ez ote du geroago idatziko

Como un ciervo huiste
Habiéndome herido.

Frantzian oreinen zauriari buruz sinheste zahar bat dago —Errolan-en eresian irakurri leikena ta frantses zaharrek zioten: **De sanglier le mierre, de sèr la biere.** Basurdearen zauriak sendagille, oreinaren zauriak hobía.

Hurrunago Juan de La Cruz-ek dio Salomon-en gisara.

Saltando sobre los montes
Brincando sobre los collados

Mi amante es semejante al gamo
O al cabrito de los ciervos.

Gure mendietarat itzul gaiten. Robert Burnes-en gisa ote gaude?

Chasing the wild dear
And following the roe,
My heart is in the Highlands
My heart is not here.

Euskalerrian oreinak izan dira; ez asko ordea ez baita pizti menditiarra, bainan gure herritarrek daukaten zintzotasuna gatik, izana galdurik izenak ere nahasten hasiak gira. Oreina emea dela ta orkatza arra diotenak badira. Bainan aintzifian **Cervus elaphus**-ari, oreina, **Capreolus capreolus**-ari orkatza, ta **Rupicapra Pyrenaica**-ri basahuntza, zioten.

Bainan hiltzen, jaten edo saltzen den ber euskaldun aragikariari izena orobat zaio. Frantziko aldeko euskaldun herrietan behintzat mediterranean natura mespretxua (Izaidiaren gorrotoa ez bada), daukate. Usorik ez denean igitzen den edozein lumadunari tiro. Ez du aspaldi auzo-herri Landesetan oreinak ehunka hil dituztela. Frantzia ipharraldean hasarrea pitzuz, bainan euskaldunak ere hegoaldetar aragikari haietarik gira.

Iratiko basoan, Xubero-errian Larraineko lurretan, orein batzu ekharri dituzte. Herritar "ehizlari" bat hartu dute hamabi multa mereizi zituenak: lizentzia gabe, elur egun

batez, Espainiako lurretan, eize-harotik kanpo, debekatuak ziren kar-tutxekin, oreinaren aragia Frant-zirat sartu, ta Frantzian karreiatu eta eta... Erantzuna: oreina jokatu omen zitzaion. Orain Sant'Huberto-

rik ez dago oreineri pakean apur bat uzteko. Erhainketa horren egi-leak sailduaren bizitza ezagutzen zuena, zen. Etsenplua dathor gai-netik ta orain ez dira, izaki askoren gisa, oreinak gehiago sakratu.

DOMINIQUE PEILLEN 1964 URTEKO DOMINGO AGIRRE NOVELA-SARIAREN IRABAZLE

Aurten Txomin Peillen-i eman zaio Domingo Agirre novela saria, Bizkaiko Aharro Kaxak Euskal Akademiarekin bat egifik sortua duena. "Gauaz ibiltzen dana" deritza saria irabazi duen obrari. Juradua osatu dutenak Gabriel Aresti, Juan San Martin eta Alfonso Irigoyen izan dira eta ago batez eman dute erabakia.

Txomin Peillen Parisen jaio eta bizi dan gazte bat da, guraso zube-rotarren semea. Euskal izkuntza batua ondo menderatua du bere jatorri-ko izkera bestetatik berezientakoa izanagatik eta gairera kultura zabalaren jabe da.

Datorren urterako Toribio Alzaga teatro-sariari dei egiten da orainar-teko oifiarri berberekin eta lanak bialtzeko epea 1965 uztailaren 20-an bukatzen da.